

We Lwowie, dnia 27. października 1908.

Aleg 1214

Sprawozdanie

Komisji sanitarnej w przedmiocie rezolucyi posła Tertila o ustanowienie przy Wydziale krajowym osobnego organu dla spraw zdrojowisk i uzdrowisk krajowych, tudzież w przedmiocie petycyi o pomoc kraju dla przemysłu zdrojowego.

Wysoki Sejmie!

I. W obecnej sesyi, w dniu 22 października b. r. przy rozprawie nad sprawozdaniem komisji sanitarnej o sprawozdaniu Departamentu V. Wydziału krajowego za czas od 1. grudnia 1906 do 15. maja 1908 i o sprawozdaniu Pana Inspektora szpitali krajowych za lata 1907 i 1908 wniósł poseł Tertil rezolucyę następującej treści:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby wziął pod rozwayę ustanowienie przy Wydziale krajowym osobnego organu dla spraw zdrojowisk i uzdrowisk krajowych i stosowne wnioski przedłożył Sejmowi na najbliższej sesyi“.

Sejm na wniosek sprawozdawcy komisyjnego posła Marsa postanowił odesłać rezolucyę tę do komisji sanitarnej z poleceniem zdania sprawy i przedłożenia stosownego wniosku jeszcze na bieżącej sesyi.

II. W sprawie potrzebnej pomocy kraju dla naszych zdrojowisk i uzdrowisk wpłynęła do Sejmu w czasie tej sesyi do l. 2318/08. petycyja pp. Jana hr. Potockiego i innych przedstawicieli zdrojowisk i miejsc klimatycznych w kraju wniesiona imieniem powstającego właśnie we Lwowie Związku zdrojowisk i uzdrowisk krajowych. W petycyi tej przedstawiono ekonomiczne znaczenie tej gałęzi produkcji i smutny stan tejże w naszym kraju, oraz zgubne następstwa tego upadku, a jako jedną z przyczyn zatamowania rozwoju wskazano na brak dostatecznego zajęcia się reprezentacyi krajowej temi sprawami, oraz zupełny brak poparcia z tej strony. W petycyi wyrażono prośbę, ażeby Wysoki Sejm raczył:

1) krajowe i powiatowe dodatki do podatków, opłacane przez zdrojowiska przekazać w przyszłości tymże zdrojowiskom we wysokości opłacanych przez nie podatków z tem wyraźnym zastrzeżeniem, że kwoty te użyte być mają jedynie i wyłącznie na cele asanacyjne zdrojowisk (kanały, wodociągi i t. d.) pod kontrolą Wydziału krajowego, a to na przeciąg lat dwudziestu;

2) wprowadzić w życie uchwały ankiety balneologicznej zwołanej przez Wydział krajowy, w r. 1906 odbytej, a w szczególności spowodować zmianę statutów Banku krajowego w tym kierunku, aby w przyszłości Bank krajowy zobowiązany był do udzielania pożyczek hipotecznych, długoterminowych, niskooprocentowanych, właścicielom zdrojowisk i właścicielom drewnianych will, położonych w zdrojowiskach i uzdrowiskach, kuracuszom wynajmowanych;

3) przyspieszyć budowę kolei w ten sposób, ażeby w najbliższym czasie wszystkie zdrojowiska krajowe były połączone z głównymi liniami kolejowymi;

4) ukrajować istniejące obecnie dojazdowe drogi z dworców kolejowych do zdrojowisk, jakoteż wszystkie inne w rejonie zdrojowisk położone drogi;

5) udzielić subwencji nowopowstałemu Związkowi zdrojowisk i uzdrowisk krajowych, który ma na celu rozwój zdrojowisk i uzdrowisk, a temsamem rozwój ekonomiczny całego naszego kraju.

ad I

Żądaniom wyrażonym tak w rezolucyi posła Tertila jak i w petycyi Związku zdrojowisk i uzdrowisk nie można odmówić słuszności. W kraju naszym wyjątkowo pod tym względem przez przyrodę sownie obdarzonym dostrzegamy na całej linii brak takiego rozwoju, jakiegoby w tej gałęzi produkcji życzyć sobie należało.

Od lat słyszymy skargi na niedomagania i pod tym względem niema różnicy zdań, że mimo wielkich tu i ówdzie wysiłków jednostek, zdroje nasze pod względem urządzeń kulturalnych nie dają zgłaszającym się gościom nawet tej wygody, któraby odpowiadała prymitywnym i skromnym wymaganiom, że nieodzownych warunków zdrowotności, wodociągów, kanalizacyi i t. p. nie zdołano dotychczas wprowadzić, że brak odpowiedniej ilości i należyte urządzonej łazienek i pomieszczeń, że połączenia kolejowe i inne środki komunikacyjne pozostawiają bardzo wiele do życzenia, że wreszcie w ostatnich czasach taryfowa polityka zajęła stanowisko wręcz wrogie wobec eksportu wód mineralnych galicyjskich.

Zjawiska te są powszechne i niewątpliwie mają wspólną przyczynę, a nie da się zaprzeczyć, że taką przyczyną jest niechętnie stanowisko władz centralnych, a bierne zachowanie się czynników krajowych wobec najistotniejszych wymogów rozwoju przemysłu zdrojowego w Galicyi.

Sprawa ta jest tylko w małej części sprawą jednostek, a jej znaczenie pod względem zdrowotnym i ekonomicznym dla ogółu czyni z niej ogólną sprawę zdrowia i mienia krajowego.

Zdrowiska galicyjskie mogłyby być przedewszystkiem prawdziwym dobrodziejstwem dla cierpiącej ludzkości.

Dobroczyzna opatrność wyposażyła nas w wody pierwszorzędnej jakości, w cudowne i malownicze okolice i znakomite powietrze, którego pozazdrościć nam może zagranica. Wystarczy w tej mierze powołać się na takie powagi naukowe jak śp. prof. Dietl, prof. Edward Korczyński, dr. Zieleniewski, prof. dr. Antoni Gluziński, nadto na prace komisji balneologicznej w Krakowie i komisji przemysłowo lekarskiej tamże itd.

Uchwalenie ustawy administracyjnej zmieniającej organizację organów miejscowych w zdrojowiskach było załatwieniem tylko małej części postulatów ankiety, która zresztą oświadczyła się tylko co do gotowego projektu Wydziału krajowego, a pozatem naradzała się długo i dość szczegółowo nad ogółem zagadnień dotyczących zdrojowisk, a także nad potrzebą ogólnej organizacji.

Uchwały ankiety opiewają, jak następuje:

Ankieta zaproszona przez Wydział krajowy wskutek uchwały Wysokiego Sejmu krajowego w sprawie zdrojowisk i uzdrowisk krajowych na posiedzeniach dn. 7. i 8. maja 1906 r. po przeprowadzonej szczegółowej dyskusji, udaje się do Wydziału krajowego z usilną prośbą o objęcie w Swą możliwą opiekę wszystkich zdrojowisk krajowych jako nader ważnej gałęzi przemysłu krajowego, dotychczas sobie samemu pozostawionego.

Opieka ta miałaby się rozciągać na dopilnowanie tego, aby wszystkie powołane czynniki w granicach obowiązujących ustaw wykonały swe obowiązki, o ile one się odnoszą do zdrojowisk krajowych, a więc prosi ankieta o dopilnowanie ścisłego wykonywania ustawy drogowej, budowniczej, gminnej i t. d.

Nader ważną pomoc może Wydział krajowy udzielić zdrojowiskom naszym przez rozszerzenie zakresu działania, istniejącego przy Wydziale krajowym biura melioracyjnego na melioracje w zdrojowiskach i to w kierunku asanacyjnym i balneotechnicznym w myśl uchwały sejmowej z r. 1905.

Ankieta uprasza usilnie Wydział krajowy o popieranie interesów zdrojowisk wobec Sejmu, władz rządowych i autonomicznych, urzędów podatkowych, pocztowych, kolejowych i t. p.

Ponieważ zakłady kąpielowe są głównie przedsiębiorstwami przemysłowymi, rozwijającymi się, a według zdania ankiety, pewniejszymi od wielu innych przedsiębiorstw cieszących się opieką i poparciem kraju, uważa ankieta za konieczne, aby Sejm polecił Bankowi krajowemu, uważać zdrojowiska jako przedsiębiorstwa przemysłowe, zasługujące na udzielanie pożyczek n. p. tak zwanych gotówkowych.

Niemniej uważa ankieta jako niezbędną zmianę statutu Banku kraj. w tym kierunku, aby pożyczki hipoteczne w ścisłym tego znaczeniu mogły być udzielane na realności w zdrojowiskach i to bądź murowane, bądź drewniane.

Ankieta wyraża zdanie, że trwałe osiągnięcie powyższych życzeń najlepiej dałoby się przeprowadzić przez utworzenie ciała doradczego przy Wydziale kraj. jako rady zdrojowej, na wzór już istniejącej Rady kolejowej, przemysłowej i t. d.

W skład tej Rady zdrojowej powinny wchodzić delegaci Wydziału kraj. Namiestnictwa, Towarzystw lekarskich, balneologicznego i Towarzystw technicznych, oraz Związku zdrojowisk, gdyby taki był utworzony, a gdyby takiego Związku nie było, także delegat wybrany przez właścicieli zdrojowisk koncesyonowanych.

Nadto uważa ankieta za niezbędne stworzenie organu stałego przy Wydziale kraj. jako referenta spraw zdrojowych i wykonawcy uchwał Rady zdrojowej. Zdaniem ankiety najodpowiedniejszym referentem byłby lekarz.

Co do tych wszystkich postulatów ankiety wyraził się Wydział krajowy w swem sprawozdaniu z dnia 27. listopada 1906 l. 116.906, że one poruszają ogólnikowo sprawy i życzenia, odnoszące się do rozlicznych działów administracji krajowej, jakoto sprawy gminne, komunikacyjne, bankowe, melioracyjne a nadto także

sprawy należące do zakresu administracji państwowej, że stosownie do indywidualnych potrzeb każdego zdrojowiska, specjalnie zbadane i rozważane być muszą, że Wydział krajowy dopiero po należytem, do każdego wypadku sprecyzowaniu i po specjalnem rozpatrzeniu będzie mógł przystąpić do odpowiednich zarządzeń względnie, gdzie zajdzie tego potrzeba, odpowiednie wnioski Wysokiemu Sejmowi przedstawić.

Sprawy ustanowienia przy Wydziale krajowym osobnego organu tak doradczego, jak i stałego organu wykonawczego dotknął Wydział krajowy w swem wspomnianem wyżej sprawozdaniu tylko o tyle, że uważał ją za sprawę utworzenia posady lekarza-referenta dla spraw zdrojowych. Przypominamy, że ankieta domagała się ustanowienia Rady zdrojowej jako organu doradczego, peryodycznie zwoływanego i organu drugiego stałego, nie tylko jako referenta spraw zdrojowych, lecz także jako wykonawcy uchwał Rady zdrojowej.

Komisya sanitarna na razie nie wchodzi w ocenę kwestyi, z jakiego zawodu należałoby szukać kandydata na posadę referenta i dlatego nie omawia tu ostatniego ustępu żądań ankiety.

Wydział krajowy uczynił w sprawozdaniu wniosek swój co do ustanowienia posady referenta zawisłym od zebrania odpowiednich dat i materyałów, i przyrzekł, że celem zbadania stanu zdrojowisk i uzdrowisk krajowych poruczy krajowemu inspektorowi szpitali zwiedzenie miejsc kąpielowych, o ile to obok obowiązkowych lustracyi szpitali będzie możliwem, a następnie przedłożenie Wydziałowi krajowemu sprawozdania o poczynionych spostrzeżeniach, tudzież wniosków, jakie zarządzenia byłyby wskazane celem usunięcia panujących braków i wadliwości.

Krajowy inspektor szpitali, jeżeli ma sprostać wszystkim swym obowiązkom, nie może znaleźć tyle czasu wolnego, ażeby wywiązać się z udzielonego mu polecenia w sprawie zbadania stosunków we wszystkich zdrojowiskach i uzdrowiskach krajowych i obmyślenia reformy. Nic też dziwnego, że pracy tej nie rozpoczął i komisya sanitarna sądzi, że, jeżeli zbieranie materyału pójdzie dalej tym torem, to najlepsze chęci członków ankiety i Wydziału krajowego pozostaną jeszcze bardzo długo w sferze pomysłów. Sprawa jest zbyt ważną, a wobec niebezpieczeństwa, grożącego tej gałęzi produkcji, wobec obaw, że przedsiębiorstwa kąpielowe albo opustoszeją albo pod naciskiem konieczności przejdą w ręce obcych kapitalistów, jest sprawa ta także o tyle nagląca, że nie można jej dłużej traktować, jako kuli u nogi działu szpitalnego, ani też jako ubocznego zajęcia na chwilę rekreacyi, zdanego na łaskę sposobności i na losy przypadkowej i niejednostajnej, rozerwanej roboty.

Ujęcie tej pracy w świeże a energicznie ręce w obecnej chwili jest tem bardziej wskazanem, że właśnie teraz wchodzi w życie wspomniana wyżej a dopiero sankcyonowana nowela ustawy ramowej dla komisyi i zarządów zdrojowych. Ponad organizacyami miejscowemi powinna stanąć jedna organizacya krajowa, pójta mniej więcej tak, jakto zaproponowano w rezulucyach ankiety, a więc organizacya, złożona z krajowej Rady zdrojowej przy Wydziale krajowym, jako ciała doradczego i ze stałego organu referującego i wykonawczego (inspektora krajowego), Stworzenie takiego osobnego organu jest wskazanem także i dlatego, ponieważ tam, gdzie chodzi o nieustanną, celową i jednolitą pracę, nie można patrzeć w przyszłość ze spokojem, jaki przemawiał ze sprawozdania Wydziału krajowego z r. 1906 w przedmiocie podniesienia zdrojowisk i uzdrowisk krajowych, jeżeli praca ta ma być nadal tylko wyczekującą i jeżeli ma być rozrzuconą sposobem przypadkowym po różnych departamentach, któreby niejednostajnie i może

nie zawsze w tym samym kierunku miały strzedz interesów zdrojowisk przy uadarzanej sposobności.

Komisya sanitarna jest zdania, że już samo zebranie materiału, poczynienie spostrzeżeń, ustalenie przyczyn niedomagań i obmyślenie wniosków dla naprawy stosunków, wreszcie konsekwentne przeprowadzenie sankcyonowanej noweli do ustawy zdrojowej da dosyć pracy osobnemu referentowi i dobrze będzie, jeżeli jedna siła zdoła temu sprostać — dlatego nie radzi komisya dłużej zwlekać z wyszukianiem takiej siły.

Już w sprawozdaniu komisji sanitarnej o czynnościach departamentu V. załatwionem w obecnej sesyi, zaznaczyła komisya sanitarna, że niesankcyonowanie ustawy o zdrojowiskach nie uwalnia Wydziału krajowego od obowiązku zajęcia się tą sprawą skoro raz uznanem zostało, że wpływ kraju na własne zdrojowiska jest potrzebny, a co więcej może wpłynąć dodatnio na względy ogólnie — ekonomiczne i na źródło dochodów dla funduszu krajowego. W tem samem sprawozdaniu zaznaczyła komisya sanitarna, że sprawę tę ważną należałoby powierzyć doświadczonej sile zawodowej.

Obecnie t. j. od chwili naszego sprawozdania z 12. października b. r. rzecz doznała zmiany jeszcze o tyle, że nastąpiła sankcyja ustawy, którą wypadnie z pożytkiem dla zdrojowisk i dla ogólnej gospodarki krajowej rychło i możliwie jednolicie, a przecieź z uwzględnieniem szczególnych warunków miejscowych wprowadzić w życie, wskutek czego odnośny referent Wydziału krajowego powinienby pracą tą się zająć, powinienby udawać się na miejsce na posiedzenia komisji zdrojowych i uczestniczyć przy opracowaniach i zmianach statutu, dlatego komisya sanitarna obcuje przy tem, że organ dla tego rodzaju spraw należy już teraz ustanowić.

O ustanowienie takiego organu na sposób urzędu inspektora zdrojowego istniejącego u niejedynej władzy poza Galicyą (Inspekteur generale des bains we Francyi) kołatają u nas fachowcy od lat kilkudziesięciu (ob. broszurę Dra Lutostańskiego pod tyt: „Przemysł zdrojowo-leczniczy Kraków 1886“).

O ustanowienie takiego organu na sposób urzędu inspektora zdrojowego istniejącego u niejedynej władzy poza Galicyą (Inspekteur générale des bains we Francyi) kołatają u nas fachowcy od lat kilkudziesięciu (ob. broszurę Dra Lutostańskiego pod tyt: „Przemysł zdrojowy-leczniczy Kraków 1886“).

Ten dział pracy należy wyemancypować od szpitalnictwa, a jeżeli by była obawa, że będzie za mało zajęcia dla osobnej siły fachowej, to możnaby referentowi takiemu przydzielić także starania o rozwój turystyki w kraju.

Atoli obawy takie nie zachodzą, gdyż do zakresu działania takiego organu należałoby: czuwanie nad rozwojem i postępowaniem zdrojowisk i uzdrowisk, przygotowywanie wszelkich środków dla wzmożenia tego rozwoju i postępu, sprawdzanie niedostatków, braków i ich przyczyn, obmyślenie najskuteczniejszych sposobów do ich usunięcia, podejmowanie inicjatywy i wspieranie inicjatywy już podjętej, obznajmianie interesowanych z wynikami nauki i doświadczenia i pomaganie przy stosowaniu tych wyników do postępu przemysłu zdrojowego oraz udzielanie fachowych opinii i wskazówek, wdrażanie akcji u władz dla obrony i poparcia zdrojowisk i uzdrowisk, kontrolowanie czynności komisji zdrojowych i odnoszenie się do władz rządowych w wypadkach złego funkcyonowania policji sanitarnej, przygotowywanie referatów na posiedzenia Rady zdrojowej, o ileby takie ciało doradcze weszło w życie, przygotowywanie wniosków do zarządzeń Wydziału krajowego, prowadzenie statystyki zdrojowisk i uzdrowisk i wpływu tychże na rozwój gospodarstwa

krajowego, prowadzenie statystyki przejezdnych i statystyki wyjeżdżających do kąpiel zagranicznych, oraz statystyki eksportu wód i przetworów mineralnych, układanie sprawozdań o czynnościach tego organu i o stanie zdrojowisk i uzdrowisk w kraju, przygotowywanie sprawozdań Wydziału krajowego na Sejm z wnioskami zmierzającymi do podniesienia przemysłu zdrojowego, a w szczególności także do reform w urządzeniach administracyjnych i ustawowych w interesie podniesienia i rozwoju tej gałęzi gospodarstwa krajowego.

Z tych przyczyn komisja sanitarna oświadcza się za uwzględnieniem rezolucji p. Tertila.

Wysoki Sejm w toku obecnej kadencji dał niedwuznacznie do poznania, że sprawę uważa za doniosłą i pilną, skoro przy dyskusji bankowej uchwalił rezolucję p. Merunowicza w sprawie udzielania pożyczek hipotecznych na ogniotrwałe kryte budowle drewniane w miejscach kąpielowych i skoro polecił Komisji sanitarnej, by sprawozdanie co do rezolucji p. Tertila złożyła jeszcze na bieżącej sesji. Jakkolwiek proponowane polecenie Sejmu do Wydziału krajowego zaleca wzięcie tej sprawy pod rozwagę, to jednak Komisja sanitarna sądzi, że jej intencja, aby sprawa ta doczekała się stanowczego przychylnego uwzględnienia, znajdzie w pracach Wydziału krajowego urzeczywistnienie.

Ad II.

Z tych samych przyczyn uznaje Komisja przeważnie słuszność żądań wyrażonych w petycji pp. Jana hr. Potockiego i sp. jako przedstawicieli zdrojowisk i uzdrowisk krajowych, względnie związku tych przedsiębiorstw.

ad 1) Możliwość przekazywania zdrojowiskom pewnych kwot z opłacanych przez nie krajowych dodatków do podatków z przeznaczeniem na cele asanacyjne znajduje uzasadnienie w potrzebie tych doniosłych inwestycji w celach zdrowotnych i w celu podniesienia rentowności tej gałęzi produkcji i co zatem idzie, zwiększenia siły tych źródeł dochodów krajowych. Wydatek nie byłby straconym, przeciwnie opłaciliby się sownie. Na Węgrzech i w innych krajach doznają zdrojowiska dobrodziejstwa uwolnienia od dodatków do podatków na pewien okres czasu.

W tej mierze sądzi komisja sanitarna, że uwolnienie od dodatków do podatków nie byłoby najlepszym załatwieniem kwestyi, bo nie dawałoby gwarancji użycia zaoszczędzonych funduszy na cele inwestycyjne i nie dawałoby pewności, że przez to nie wzbogaci się samych tylko właścicieli bez pożytku dla ogólnych urzędzeń. Sposób proponowany przez petentów okazuje się bardziej celowym. Należałoby jednak ograniczyć się do postanowień co do dodatków krajowych, nie przesadzając o dodatkach powiatowych — chociaż Komisja wyraża nadzieję, że reprezentacye powiatowe staną w tej sprawie również na wysokości zadania.

Należałoby także wprowadzić pewne ograniczenia, a mianowicie należałoby zastrzedz, że przekazywanie funduszy nie będzie ogólną normą, lecz może być przyznawanem w poszczególnych wypadkach oraz pod warunkiem kontroli co do użycia funduszy i z obowiązkiem wyrachowania się z tychże.

ad 2) Żądanie wyrażone w tej części petycji względem spowodowania zmiany statutu Banku krajowego w tym kierunku, ażeby także na domy drewniane w zdrojowiskach i uzdrowiskach udzielano długoterminowych pożyczek hipotecznych znalazłoby

zło już przychylnie załatwienie w uchwale sejmowej z dnia 5. paźdz. 1908 l. s. 1275 powziętej z powodu rezolucyi posła Merunowicza.

ad 3) z tego, co pod I) naprowadzono, wynika słuszność żądania petycyi, ażeby przyspieszono budowę kolei w ten sposób, iżby w najbliższym czasie wszystkie zdrojowiska krajowe były połączone z głównymi liniami kolejowemi, jak niemniej:

ad 4) ażeby ukrajowiono istniejące obecnie dojazdowe drogi z dworców kolejowych do zdrojowisk, jakoteż wszystkie inne w rejonie zdrojowisk położone drogi — wreszcie

ad 5) aby nowo-powstałemu Związkowi zdrojowisk i uzdrowisk krajowych mającemu na celu rozwój tychże, a temsamem rozwój ekonomiczny kraju, udzielono stosownej subwencyi,

Zastrzedz należy, że wniosek ad 5) może znaleźć wyraz dopiero w budżecie na rok 1910 i to tylko pod warunkiem wykazania się statutem, przez Władze zatwierdzonym.

Komisya sanitarna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I) Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby wziął pod rozwałę ustanowienie przy Wydziale krajowym osobnego organu dla spraw zdrojowisk i uzdrowisk krajowych, ażeby przystąpił zaraz do zebrania potrzebnych w tym celu materiałów, i sprawozdanie swe oraz wnioski przedłożył Sejmowi na najbliższej sesyi

II) 1) Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby po przeprowadzeniu badań nad stanem zdrojowisk krajowych i potrzebą urządzeń asanacyjnych (kanałów, wodociągów i t. p.) zastanowił się nad pytaniem, czy i pod jakimi warunkami nie należałoby przekazywać w przyszłości zdrojowiskom pewne kwoty z krajowych dodatków do podatków przez nie opłacanych, a to na pewien oznaczyć się mający przeciąg czasu, z zastrzeżeniem, że może to następować za każdorazowem osobnem pozwoleniem, z użyciem wyłącznie na wspomniane cele asanacyjne, z zapewnieniem kontroli ze strony Wydziału krajowego i z obowiązkiem interesowanych do składania rachunków z użycia funduszków i ażeby sprawozdanie swe i stosowne wnioski przedłożył Sejmowi na najbliższej sesyi.

2) Żądanie petycyi w kierunku spowodowania zmiany statutu Banku krajowego, umożliwiającej udzielanie pożyczek hipotecznych na domy drewniane w uzdrowiskach, uznaje się za załatwione uchwałą sejmową z dnia 5. października 1908 powziętą wskutek rezolucyi posła Merunowicza przy dyskusyi nad sprawozdaniem Komisji bankowej o czynnościach Banku krajowego.

3) Poleca się Wydziałowi krajowemu poczynienie kroków i przygotowanie wniosków zmierzających do tego, iżby zdrojowiska krajowe wykazujące ponad 1000 leczących się rocznie, były bezpośrednio połączone z głównymi liniami kolejowemi i by w tym względzie złożył Sejmowi możliwie rychłe sprawozdanie.

4) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby przy wypracowaniu projektu ukrajowienia sieci dróg, wziął pod rozwałę kwestyę ukrajowienia dróg dojazdowych w obrębie 10 km. od zdrojowisk krajowych; wreszcie

5) ażeby pod warunkiem wykazania się przez Związek zdrojowisk i uzdrowisk krajowych statutem przez Władze zatwierdzonym i po stwierdzeniu jego działalności, wziął pod rozagę wstawienie do budżetu na rok 1910 stosownej subwencji dla tegoż Związku z funduszków krajowych.

6) Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby poczynił kroki, celem uzyskania ulg przewozowych, a przynajmniej sprawiedliwych postanowień taryfowych, co do przewozu na kolejach dla wód mineralnych krajowych i przetworów zdrojowych.

Przewodniczący
Gołuchowski

Sprawozdawca:
Jabłoński,

